

Morsø Kommune og Plan09

PLAN09-PROJEKTET

HELHEDER OG KOMPETENCER I DET ÅBNE LAND

**SAMMENFATNING AF PROJEKTFORLØB OG
EVALUERING AF LANDSKABSUDDANNELSE**

juni 2009

MORSØ KOMMUNE

PLAN09

NIRÅS
KONSULENTERNE

Udarbejdet i juni 2009 af
NIRAS Konsulenterne
for
Morsø Kommune og
Plan09

INDHOLD

Plan09-projektet	5
Landskabsuddannelsen	6
Projektforløbet	7
Analyseforløbet	8
Sammenhæng til Kommuneplan 09	8
Processen	9
Fase 1 - Eksisterende viden og basisanalyser	9
Fase 2 - Feltbesigtigelse	10
Fase 3 - Sammenfatning af kvaliteter	10
Fase 4 - Potentialer og Kapacitet	10
Fase 5 - Landskabsworkshop	11
Landskabsuddannelsen	13
Evaluering af landskabsuddannelsen	14
Gode råd	15
Evaluering af projektet	17
Projektets hovedaktiviteter og produkter	17

PLAN09-PROJEKTET

Morsø Kommune ønsker med Plan09-eksempelprojektet "Helheder og kompetencer i det åbne land" at styrke planlægningen af det åbne land. Dette med udgangspunkt i og under hensyntagen til de eksisterende kvaliteter og potentialer indenfor natur, kulturmiljø og landskab. Projektet fokus har yderligere været udviklingen inden for friluftsliv og turisme. Undervejs i projektet har det vist sig et særligt behov for at forholde sig til samspillet mellem landbrug og landskab pga. den intensive landbrugsdrift som knytter sig til Mors.

Plan09-projektet har kørt parallelt med arbejdet med udarbejdelsen af kommuneplan 2009, og der har været løbende dialog omkring sammenhængen mellem kommuneplan og Plan09-projektet.

Projektet tager udgangspunkt i bl.a. en landskabsanalyse efter principperne i landskabskaraktermetoden, en identifikation af kulturhistoriske kvaliteter samt en kortlægning af naturværdier. Analysen og kortlægningen har mundet ud i en fladedækkende beskrivelse af kommunens landskaber.

Landskabskaraktermetoden er en analysemetode og et vurderingsredskab for landskabet, og er som sådan udviklet til brug for planlægningen og forvaltningen af det åbne land med henblik på at skabe grundlag for at beskytte de værdifulde landskaber og landskabselementer – både som selvstændig analyse og som input i planlægningen og administrationen i øvrigt.

Med metoden indeles landskabet i karakteristiske landskabsrum. Kortlægningen af områderne sker dels på baggrund af landskabets naturgrundlag (terræn, jordtype etc.), dels dets kulturgrundlag (byggeri, skov, landbrug etc.), og endelig dets rumlige og visuelle fremtoning. Områderne beskrives og vurderes på baggrund af landskabskarakterens styrke, særlige visuelle oplevelsesmuligheder, tilstand og sårbarhed med henblik på at sætte strategiske og handlingsorienterede mål for dem.

Læs mere om landskabskaraktermetoden på: <http://www.blst.dk/Kommuneplan/Apropos/>

Landskabsuddannelsen

Integreret i analyseforløbet og sideløbende med det metodiske og faglige arbejde med kommuneplanen er der gennemført et kompetenceudviklingsforløb i forvaltningen i form af en "Landskabsuddannelse". Uddannelsesforløbet har haft til formål at forankre landskabskarakterarbejdet i forvaltningen og derigennem styrke sammenhængen mellem planlægning og sagsbehandling.

Sidste del af landskabsuddannelsen bestod af to workshops, hvor kommunens medarbejdere, med udgangspunkt i den tilvejebragte viden, i fællesskab definerede principper for interesseafvejning i det åbne land, formulere forslag til kommuneplanens retningslinjer for det åbne land samt diskutere principper for inddragelse af det åbne lands kvaliteter i sagsbehandlingen. Workshopforløbet er beskrevet i "Drejebog for landskabsworkshops".

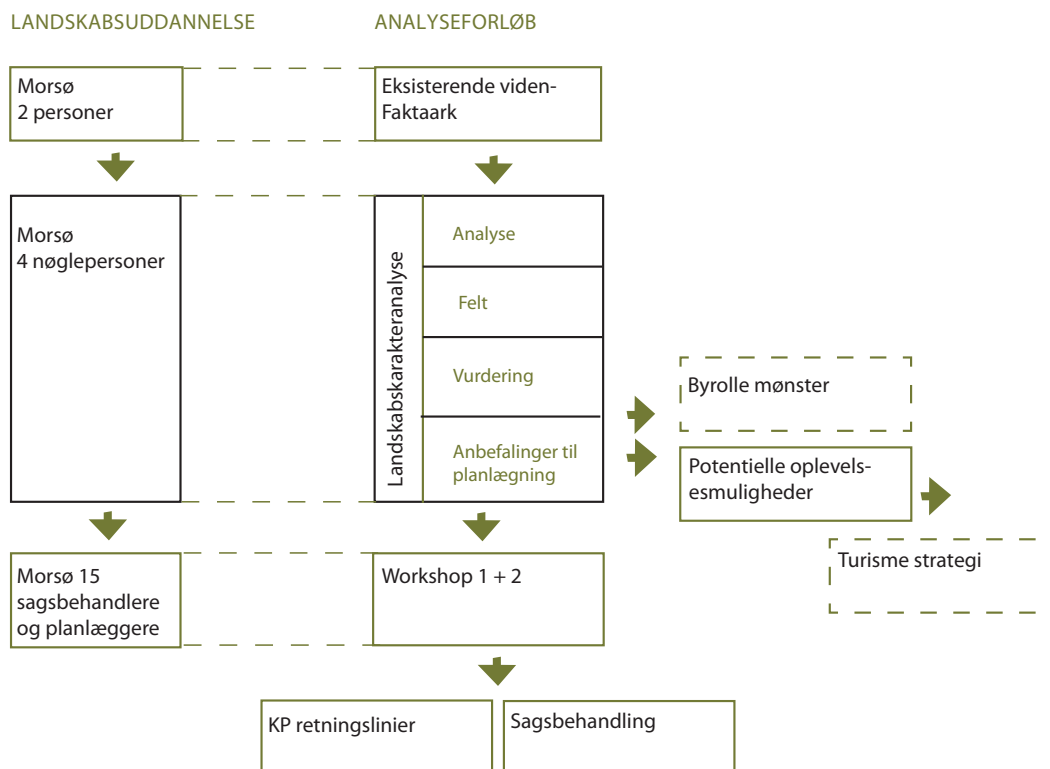
Projektforsløbet

Det samlede projektforsløb har haft til formål at skabe et nyt og opdateret grundlag for landskabsplanlægning og styrke inddragelsen af landskabet i administrationen af det åbne land i Morsø Kommune. Herunder at styrke sammenhængen fra analyse til kommuneplanens retningslinjer og videre til administrationen.

Overordnet set kan projektet betragtes som et tostrengt forløb bestående af et analyseforsløb og et uddannelsesforsløb, hvor landskabsuddannelsen er en integreret del af analyseforsløbet – se Figur 1

Projektet er blevet rundet af med to workshops, hvor der i en bredt sammensat gruppe er defineret principper for interesseafvejning, retningslinjer og sagsbehandling.

PROJEKTINDHOLD OG -FORLØB

Figur 1. Projektindhold og – forløb i det samlede plan09 projekt.

Analyseforløbet

Selve analysearbejdet er blevet gennemført i løbet af foråret og sommeren 2008. Målet har været, at det udførte analysearbejde skal føre til en detaljering, kvalificering og eventuelt justering af Regionplanens udpegninger og retningslinjer for temaerne landskab og natur ved udarbejdelse af Kommuneplan 2009. Det har endvidere været et vigtigt mål for projektet, at der bliver skabt en klar sammenhæng mellem analysearbejdet, kommuneplanens retningslinjer for det åbne land og den videre sagsadministration.

Sammenhæng til Kommuneplan 2009

Udover at have kvalificeret kommuneplanens retningslinjer for natur og landskab har analysearbejdet også gennem dens beskrivelse af landsbyerne og potentialerne i landskabet leveret input til bymosaikken – Morsø Kommunes bymønster. Endvidere er analysen et væsentligt input i vurdering af landskabernes potentiale for styrkelse af øens profil på friluft- og turistmæssige oplevelser.

PROCESSEN

Projektet har været gennemført i 5 faser. Landskabsuddannelsen har været et gennemgående træk, som i de enkelte faser har haft forskellige mål og målgrupper.

FASE 1 – EKSISTERENDE VIDEN OG BASISANALYSER

I denne fase er der udarbejdet et antal faktaark, som danner et overblik over den eksisterende viden inden for områderne Natur, kulturmiljøer, og ferie/fritid.

Faktaarkene for Natur er baseret på eksisterende viden fra tidligere gennemførte registreringer. Sammen med observationer og anbefalinger fra landskabsarbejdet vil disse danne grundlag for udpegning af kerneområder og økologiske forbindelser i Kommuneplanen. På grund af registreringernes alder er det oplagt at revidere disse i kommende planperiode.

Faktaarkene for kulturmiljøer baseret på kommunens kulturmiljøatlas – både de dele, som er indeholdt i selve atlasset og de kulturmiljøer, som ikke er repræsenteret her, men beskrevet i forbindelse med kulturmiljøatlasarbejdet. Kulturmiljøatlasset vil, sammen med anbefalinger fra landskabsarbejdet, danne grundlag for Kommuneplanens udpegning af Kulturmiljøer.

Faktaarkene for Ferie Fritid er baseret på eksisterende viden om faciliteter rundt på øen. Viden om eksisterende faciliteter er blevet suppleret med en vurdering af de potentialer for udvikling af ferie fritidsområder, som natur og landskab rummer. Faktaarkene og potentialerne for ferie fritid vil fungere som input til kommunens Ferie Fritids Strategi.

Faktaarkene er blevet suppleret med en beskrivelse af "lokale landskabsbilleder", hvor lokalbefolkningens, repræsenteret ved det lokale landdistriktsråd, på en workshop har beskrevet og afgrænset de landskabelige kvaliteter på Mors.

Fase 1 omfattede desuden den første del af landskabsuddannelsen. Her blev fokuseret på at skabe en forståelse for landskabsbegrebet – hvad adskiller det fra natur og kulturhistorie og hvordan spiller disse temaer sammen? Selve landskabskaraktermetodens grundbyggesten blev gennemgået og inddelingen af Mors i foreløbige landskabskarakterområder blev præsenteret for samtlige medarbejdere fra Kommunens administration.

FASE 2 – FELTBESIGTIGELSE

I projektets anden fase er der, på baggrund af den indledende analyse og kortlægning samt en række feltbesigtigelser, udarbejdet landskabskarakterbeskrivelser for alle landskabskarakterområder i kommunen, således at hele kommunens åbne land er blevet beskrevet.

I analysearbejdet har været involveret 4 personer fra Kommunens forskellige teams – natur, landskab og landbrug. Disse personer kan betragtes som kommunens nøglepersoner mht. viden om analysernes produkter. Denne mindre gruppe af medarbejdere har løbende deltaget i feltbesigtigelserne, som dermed har været en væsentlig del af landskabsuddannelsen. Herigennem er der blevet opbygget kompetence i kommunen til at arbejde aktivt med resultaterne af landskabskaraktervurderingen.

FASE 3 – SAMMENFATNING AF KVALITETER

Registreringerne fra felten er i fase 3 blevet beskrevet og samlet - suppleret med kort og fotos. Arbejdet er foregået i samarbejde mellem Niras Konsulenter og kommunens medarbejdere, som har deltaget i feltarbejdet. Dette er sket for at sikre fortrolighed med produktet af feltbesigtigelserne også hos kommunens folk.

FASE 4 – POTENTIALER OG KAPACITET

Sammenfatningen af det åbne lands kvaliteter fra fase 3 er i fase 4 blevet sammentænkt med de mål og visioner for friluftsliv og turisme, som blev defineret i fase 1. Sammentænkningen af eksisterende kvaliteter med netop friluftsliv og turisme skal ses som et eksempel. Kvaliteterne kan i princippet afvejes i forhold til en lang række andre emner. På Mors står friluftsliv og turisme imidlertid højt på dagsordenen, hvilket er grunden til at fokus ligger netop på dette område.

Målet med sammentænkningen er at skabe overblik over hvor kvaliteter og visioner supplerer hinanden, hvor der er potentielle konflikter og hvor der er mulighed for at opnå en synergieffekt mellem de to ting. Sammentænkningen er formidlet gennem beskrivelser, som rummer anbefalinger til, hvordan synergi kan opnås samt hvilke områder der bør friholdes for nævneværdig udvikling.

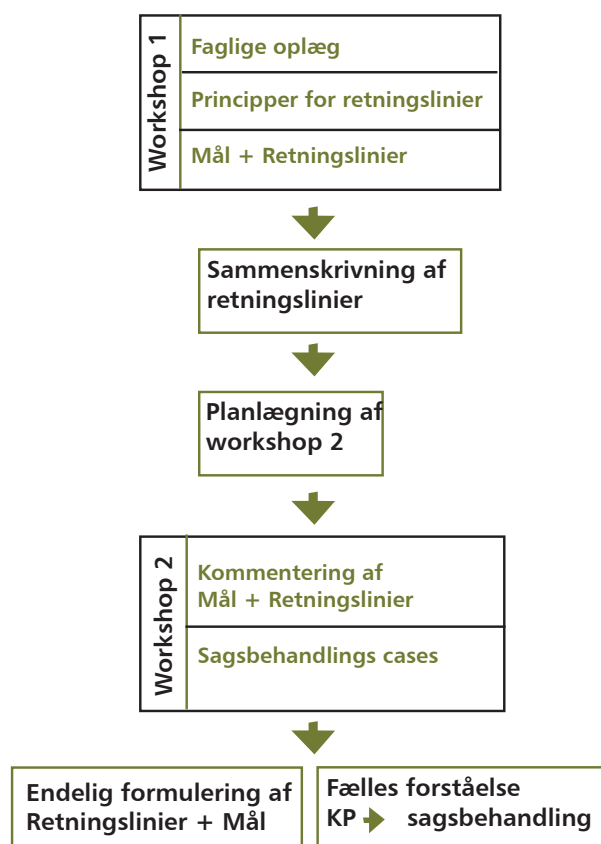
FASE 5 – LANDSKABSWORKSHOP

Formålet med projektets afsluttende fase, workshopforløbet, har været at skabe en øget, fælles forståelse for og ejerskab til kommuneplanens retningslinjer og det bagvedliggende analysearbejde blandt de af kommunens medarbejdere, som i deres daglige arbejde og sagsbehandling bruger kommuneplanens retningslinjer for det åbne land.

Workshop I – kommuneplan og retningslinjer – fokuserede på at løfte resultaterne fra analysefasen, fase 1-4, over i kommuneplanens retningslinjer.

Workshop II – analyse, retningslinjer og administration – drejede sig primært om at afprøve og kvalificere resultaterne af workshop I.

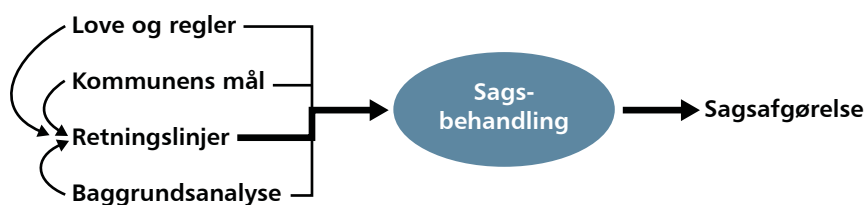
WORKSHOPINDHOLD OG -FORLØB

Figur 2. Workshopforløbet er opdelt i to workshops, som fokuserer dels på retningslinjer dels på sagsadministration.

I det samlede workshopforløb blev der stillet skarpt på sammenhængen mellem analyse, retningslinjer, sagsadministration og den gode sagsafgørelse. Dette med sigte på at kommuneplanens retningslinjer og det gennemførte analysearbejde bliver et relevant og praktisk anvendeligt værktøj i det daglige arbejde.

Workshopforløbet fokuserer på at skabe forståelse for og sikre sammenhængen mellem analyse, retningslinjer, sagsadministration og den gode sagsafgørelse.

Medarbejderne har derfor selv fået mulighed for at være med til at formulere og afprøve mål og retningslinjer. Workshopforløbet giver derved sagsbehandleren indflydelse på, hvordan retningslinjerne kommer til at se ud og hvordan de kan danne et grundlag for gode sagsafgørelser.

De to workshops, som hver varede én dag, blev afholdt med cirka én måneds mellemrum, hvorved det i mellemtiden dels var muligt at sammenfatte og videreudvikle resultaterne/retningslinjerne fra workshop I, så de kunne fungere som arbejdsredskab og input i workshop II, dels forbedre og kvalificere programmet, så udbyttet for deltagerne blev optimeret.

Det er tanken at workshoppen vil kunne benyttes for formulering af mål og retningslinjer for mange andre af kommuneplanens temaer.

LANDSKABSUDDANNELSEN

Projektet har grundlæggende drejet sig om at fastlægge en metode til at bringe eksisterende viden fra Amtet i spil og få suppleret med den nødvendige viden for at få skabt et tilstrækkeligt grundlag for den kommunale planlægning og de nødvendige redskaber til at kunne administrere den.

Der er lagt et stort arbejde og dermed store ressourcer i udarbejdelsen af landskabskaraktervurderingen. Det er derfor væsentligt at gøre resultaterne brugbare i praksis, og en forudsætning herfor er, at de medarbejdere, som skal bruge vurderingen i praksis har forståelse for og ejerskab til landskabskaraktervurderingen. Derfor er der i projektet faser blevet lagt vægt på gennemførelsen af et uddannelsesforløb for medarbejdere i kommunen.

Landskab er ofte et 'svagt' tema i planlægningen. Dels fordi beskyttelsesinteresserne typisk beskrives på et grundlag og i et sprog, som for andre end de indviede fagfolk er ret abstrakt. Dels fordi det er et nyt tema for kommunerne. At gøre landskabet, og beskyttelsesinteresserne der knytter sig til det, håndterbart, vil styrke det væsentligt, og det er netop kernen i argumentationen for at benytte landskabskaraktermetoden og den tætte inddragelse af de medarbejdere, der vil komme til at sidde med den daglige administration af retningslinjerne

Forankringen af analysegrundlaget for kommuneplanens retningslinjer hos de, hvis daglige opgave bliver at administrere dem, kan selvsagt være af stor praktisk betydning for en konsekvent og kompetent sagsbehandling. Men i et større perspektiv har den transparens, som en logisk og forståelig sammenhæng mellem (den noget akademiske tilgang, som repræsenteres i) analysen og den praktiske administration og sagsbehandling også et demokratisk ideal, idet beskyttelsesinteresserne gøres håndterbare og forståelige, også for borgerne.

EVALUERING AF LANDSKABSUDDANNELSEN

I analysearbejdet og uddannelsesforløbet har kommunens 4 nøglepersoner været de gennemgående personer der har analyseret landskabet i samarbejde med Niras Konsulenterne. Det at de fire medarbejdere har repræsenteret forskellige teams – natur, landskab og landbrug – i kommunen, har bevirket at viden om landskabskarakterkortlægning er blevet gjort brugbar og tilgængelig bredt i forvaltningen. I det følgende videregives de konkrete erfaringer med landskabsuddannelsen på baggrund af interviews af kommunens nøglemedarbejdere på landskab.

Det er nøglepersonernes opfattelse at:

Begreberne i analysen læres bedst ved en faglig gennemgang af materialet hjemme efterfulgt af en afprøvning af metoden i praksis ude i landskabet. Den mundtlige formidling af analysemetoden har været vigtig. Feltarbejdet giver yderligere en specifik forståelse for og kendskab til landskabet. Eksempler fra andre gennemførte landskabskarakteranalyser har været inspirerende og med til at klarlægge mål og ambitionsniveau.

Det er vigtigt at være godt inde i analysens faser og trin. Ligesom færdigheder i at kunne læse kort er med til at lette analysearbejdet.

Det er vigtigt at der afsættes tid nok til forberedelse, feltarbejde, analyse og beskrivelse. Der bør løbende samles op efter feltbesigtigelserne af områderne, og områdeinddelingerne bør evalueres undervejs.

Feltarbejdet gennemføres bedst i grupper af 2-4 personer. Det er en fordel at forberede besigtigelserne ved at tage udgangspunkt i faktaark eller andet eksisterende materiale om områderne og derefter lægge en rute for feltbesigtigelsen. Relevant kortmateriale skal medbringes.

Det selv at skrive beskrivelserne og foretage feltbesigtigelserne giver et nært kendskab til metoden, landskabet samt analysens og beskrivelsernes efterfølgende anvendelsesmuligheder i sagsbehandling og planlægning.

Blandt de store udfordringer har været forståelse og adskillelse af landskabsbegreberne. Eksempelvis forståelsen af hvornår et område er et delområde og hvornår det er et enkeltelement eller hvornår noget er særlig sårbart eller en særlig visuel oplevelse.

GODE RÅD

- Sørg for at få et godt kendskab til analysemetoden fra start
- Sørg for en god forberedelse af feltarbejde
- Afsæt tid nok til de forskellige faser og trin i metoden
- Sørg for at samle op umiddelbart efter feltarbejdet/besigtelserne, herunder navngive fotos og digitalisere registreringerne.
- Udarbejd en god skabelon for beskrivelserne

EVALUERING AF PROJEKTET

Plan09-projektet har for kommunen betydet at de såvel politisk som planlægnings- og forvaltningsmæssigt er mere bevidste om landskabet. Det har ligeledes betydet at der har været en stor interesse for kommunens arbejde med landskabet fra andre kommuners planlæggere, og en oplevelse af præstige i den sammenhæng.

Intern har projektet givet anledning til en bedre faglig og mere fokuseret dialog i Natur og Miljø, som har haft betydning for samarbejdet og den fælles forståelse af natur- og landskabsmæssige problemstillinger. Projektet har dog også betydet en stor arbejdsindsats, hvilket har taget tid fra andre opgaver.

Projektets landskabsbeskrivelser er taget i brug bl.a. i miljøgodkendelser, og de fungerer godt til at understøtte argumentationen i sagsafgørelser samt til at sikre en mere ensartet sagsbehandling.

I kommuneplansammenhæng har landskabskarakterkortlægningen og eksempelprojektet betydet mere kvalificerede arealudpegninger og et øget areal med beskyttelsesområder, der er fokuseret i forhold til kommunens overordnede målsætninger.

Projektets hovedaktiviteter og produkter består af:

- Fakta ark
- Indledende workshop
- Feltarbejde
- Analyse og beskrivelser for karakterområderne
- Retningslinjer for natur og landskab i Kommuneplan 2009
- Landskabsuddannelse af 4 landskabskernemedarbejdere i Morsø Kommune
- Drejebog for landskabsworkshop
- Bilagsrapport for landskabsworkshop
- Sammendrag af projektføreløb og evaluering af landskabsuddannelsen